

результатів, що передбачає оперативне управління ЕГС і вчасне попередження про відхилення від заданих параметрів. Конструктивний характер екогеографічних досліджень підтверджується практичною значимістю їхніх результатів – з одного боку, вони обґрунтовують негативні наслідки техногенних змін природного середовища для суспільства, а з іншого – пропонують конкретні шляхи подолання чи усунення кризових ситуацій.

Отже, екологізація географії передбачає дослідження взаємозв'язків у екогеосистемах та інтегрування здобутих знань у практику територіального планування і менеджменту. Важливим шляхом обґрунтування проєктів природокористування є моделювання оптимальної структурно-функціональної організації території на основі ландшафтного аналізу, функціональної типології та оцінки ЕГС, їхньої класифікації залежно від можливості виконання різних соціально-економічних функцій. Перспективними є розроблення і наступне запровадження алгоритмізованих схем екогеографічних досліджень, особливо для проєктно-планувальних цілей. Вони мають базуватися на результатах польових, стаціонарних і експериментальних досліджень усіх процесів, що нині відбуваються у природному середовищі.

*Список використаних джерел:* 1. Исаченко А.Г. Экологизированная география от Геродота до наших дней / А.Г. Исаченко // Известия РГО. – 1994. – Т. 126. – Вып. 2. – С. 26-34. 2. Троль К. Ландшафтная экология (геоэкология) и биогеоценология. Терминологическое исследование / К. Троль // Изв. АН СССР. Серия геогр. – 1972. – № 3. – С. 114-120.

УДК 911.3

## ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ РЕГІОН: СУТНІСТЬ ТА ЗАГАЛЬНІ РИСИ

**О.М. Гаталяк**

*oksana.hatalyak@gmail.com*

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна*

Для багатьох країн світу, в т.ч. і для України характерна наявність таксономічних одиниць, які мали специфічні умови (як природні, так і соціально-економічні, історико-політичні, етнічні) для свого генезису, становлення і розвитку. Ці таксони відрізнялися адміністративно-територіальними особливостями, своєрідним історичним розвитком, специфічними демографічними, соціально-економічними, суспільно-політичними рисами, що дозволяє об'єднати їх під назвою – історико-географічні регіони. Рушійною силою, двигуном росту такої територіальної одиниці є її мешканці, які ідентифікують себе з територією, яку вони вважають своєю батьківщиною, підтримують її культуру і традиції.

У науковому доробку вітчизняних дослідників є чимало напрацювань, що стосуються історико-географічної регіоналізації як України, так і світу загалом. Ці питання досліджували М. Дністрянський, Ф. Заставний, Я. Жупанський, В. Круль, І. Ровенчак, О. Шаблій та ін.

Ф. Заставний (1992) поділяє територію України на ряд історико-географічних та етнографічних земель (країв), які мали різний час виникнення і виконували різноманітні функції. Під історико-географічними (етнічними) землями він розуміє території, де історично сформувалися групи людей, які характеризуються спільністю мови, традицій, культури, побуту, особливостями психічного складу [5, с. 31].

Я. Жупанський та В. Круль виділяють такі таксономічні одиниці історико-географічного районування: суцільна етнічна територія, історико-географічна зона, історико-географічний край, історико-географічна область та історико-географічна земля [2, с. 31-32]. Під історико-географічним краєм (аналог або політико-адміністративна єдність регіонів в минулому; чітка локалізація у сучасній свідомості людей; суспільно-географічні району) дослідники розуміють територію, для якої властиві подібність природних умов, особливості індивідуального історичного розвитку, однорідність соціально-економічного рівня розвитку, але обов'язкова адміністративно-територіальна оформленість в минулому. Також враховуються характерні процеси заселення і розселення, індивідуальні риси населення, його етнорегіональна психологія, матеріальна та духовна культура [4, с.14].

О. Шаблій порушує питання етногеографічної регіоналізації України. Одним з підходів до неї він вважає поділ території України на історико-географічні області К Поділля, Галичину, Закарпаття, Волинь, Буковину, Запоріжжя, Слобожанщину, Донеччину тощо.

Цікавим є підхід до історико-географічного районування М. Дністрянського, який в його основу кладе картографічне відтворення основних етапів адміністративно-територіальних змін із виділенням основних історичних ядер адміністративного і соціально-економічного тяжіння на різних рівнях ієрархії [1, с. 88].

На нашу думку, історико-географічний регіон (ІГР) – це територіальне утворення, яке має цілісне поєднання елементів суспільного, економічного і природничого характеру з чіткою культурною, соціальною, адміністративною, інколи політичною ідентичністю і тривалим історичним розвитком. ІГР розвиваються в різних природних і суспільно-економічних умовах, що зумовлюють особливості їх функціонування.

Слід також відмітити головні риси ІГР: територіальність (тобто на його специфіку будуть впливати площа, конфігурація та ін.), цілісність (внутрішня єдність, автономність), структурність (внутрішня організація регіону виступає як єдність стійких взаємозв'язків між його елементами), динамічність (можливі зміни, які не викликають перетворень у його структурі), циклічність (періодична зміна і повторюваність головних процесів), інерційність (здатність зберігати основні властивості при впливі зовнішніх чинників).

Вивчення ІГР вимагає дотримання цілого ряду принципів: 1) принцип територіальної цілісності; 2) принцип історико-генетичного підходу; 3) принцип актуалізму; 4) принцип конструктивізму; 5) принцип порівнянь і аналогії; 6) принцип синхронності аналізу; 7) принцип інерційності; 8) принцип циклічності.

Дотримання принципу територіальної цілісності дає можливість порівняти отримані результати з даними по інших періодах і об'єктивно оцінити всі зміни. Принцип історико-генетичного підходу допомагає сформулювати уявлення про весь історичний процес розвитку ІГР включно до сучасного стану. Тут важливо враховувати періоди історичного розвитку, наявності оборотних і необоротних змін. Принцип порівнянь дозволяє порівнювати різні історико-географічні регіони, які подібні умовами, але різняться рівнями розвитку, часом виникнення тощо. Принцип інерційності враховує стійкість напрямку і темпів розвитку розвитку ІГР, які тривалий час зберігають свої головні особливості. Важливим є також дотримання синхронності аналізу матеріалу. Необхідно вивчати всі компоненти ІГР з врахуванням тісного взаємозв'язку з іншими.

*Список використаних джерел:* 1. Дністрянський М.С. Кордони України. Територіально-адміністративний устрій / М.С. Дністрянський. – Львів: Світ, 1992. – 141 с. 2. Жупанський Я. І. Історія географії в Україні / Я. І. Жупанський. – Львів: Світ, 1997. – 262 с. 3. Заставний Ф.Д. Українські етнічні землі / Ф. Д. Заставний. – Львів: Світ, 1993. – 176 с. 4. Круль В.П. Ретроспективна географія поселень Західної України: Монографія / В.П. Круль. – Чернівці: Рута, 2004. – 382 с. 5. Шаблій О.І. Історичні виміри української географії // Історія української географії. – Тернопіль, 2000. – Випуск 1. – С. 7-15.

УДК 911.3:528.0

## **КАРТОГРАФІЧНЕ ВИВЧЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РУХУ НАСЕЛЕННЯ**

**В.С. Грицевич**

*gvsmg@ukr.net*

*Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна*

В сучасній суспільній географії розроблені і використовуються поняття функції території та функції місця. Однак, картографічна наука і практика приділяють недостатньо уваги суспільно-географічному картографуванню, в тому числі атласному, функціональних особливостей досліджуваних територій. Як виняток можна назвати окремі карти функціонального районування міських територій. Не розробленим є комплексний багатосторонній підхід такого картографування функцій для його атласної реалізації [1].

Тому доцільно розробити номенклатуру станів руху населення (а на загал функціональних демографічних станів) для ефективного картографування функціонально-територіальної демографічної ситуації з метою її атласного зображення та поглибленого вивчення. Ця ідея повинна працювати на різних територіальних рівнях. Тут розглянемо функціонально-територіальні аспекти суспільно-географічного дослідження, зокрема функції, пов'язані з природним та механічним рухом населення.

**Функціональні стани, пов'язані з природним рухом населення.** У цьому аспекті кожен територіальний елемент (регіон, або поселення)